



РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО
ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ,
РУДАРСТВА И
ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА
REPUBLIC OF SERBIA
MINISTRY OF ENVIRONMENT,
MINING AND SPATIAL PLANNING

По мери природе



**ODNOS GRAĐANA SEVERNOBAČKOG OKRUGA
PREMA AKTUELNIM-LOKALNIM EKOLOŠKIM PROBLEMIMA I
NJIHOVA SAZNANJA O ARHUS CENTRU U SUBOTICI**



Subotica, 2011. godine

Anketa je rađena u okviru projekta „Regionalni Arhus centar Subotica“ koji Otvoreni univerzitet realizuje uz podršku Fonda za zaštitu životne sredine Republike Srbije i Grada Subotice.

Regionalni Arhus centar Subotica na Otvorenom univerzitetu realizuje istoimenu projekat koji je podržan od strane Fonda za zaštitu životne sredine Republike Srbije i Grada Subotice. Jedna od aktivnosti je sprovođenje anketnog istraživanja u Subotici, Bačkoj Topoli i Malom Idošu, odnosno u Severnobačkom okrugu. Anketa je sadržala osnovna pitanja vezana za ekološke probleme i implementaciju Zakona o Arhuskoj konvenciji. Osnovna tematika ankete se konstruisala tako da se rezultati ispitivanja mogu uporediti sa već postojećim statistikama radi kvalitetne procene stanja životne sredine i upućenosti građana u ovu temu.

Upitnik za anketu je sačinila Ljiljana Krajinović, koordinator marketing aktivnosti Regionalnog Arhus centra. Anketu su na 100 respodenata u Malom Idošu obavili volonteri Timea Guljaš i Adam Jungabel; na 200 respodenata u Bačkoj Topoli volonteri Timea Guljaš i Adam Jungabel, a na 645 respodenata u Subotici volonteri Timea Guljaš, Adam Jungabel, Darko Mijatović, Aleksandra Margetić, Petar Gaković, Tamara Olman, Snežana Bošković i Mirjana Novković.

Anketari, volonteri Arhus centra su obavili i primarnu statističku obradu, a sekundarnu obradu i analizu dobijenih rezultata je uradio diplomirani sociolog, Ljubomir Đorđević. Grafikone je uradio Darko Kovačević.

Rezultati ankete su objavljeni na web stranama Otvorenog univerziteta (www.openunsubotica.rs), Grada Subotice (www.subotica.rs) i Arhus centra (www.aarhussu.rs).

REZULTATI ANKETE U MALOM IDOŠU

Mali Idoš je najjužnija opština Severnobačkog regiona. Nalazi se na starom putu Subotica-Novi Sad-Beograd, na oko 50 kilometara od Subotice, i grubo rečeno, na pola puta između Bačke Topole i Srbobrana. Opština ima ukupno 13.494 stanovnika (prema popisu iz 2002. godine), odnosno, 643 stanovnika manje nego u prethodnom popisu iz 1991. godine. Od njih se većina bavi poljoprivredom o čemu svedoči i podatak da je 94,3% teritorije Opštine obuhvaćeno poljoprivrednim zemljištem. Sam Mali Idoš je tipična ravničarska varošica, ali pošto se sada privodi kraju izgradnja autoputa od granice prema Mađarskoj do Beograda i dalje, do Makedonije i Grčke, Mali Idoš je ostao po strani, što nikako nije doprinelo njegovoj privredi i razvoju u ovim kriznim godinama.

U Malom Idošu je anketirano 100 meštana, pri čemu su anketari primenili nestratifikovani slučajni izbor, što u osnovi znači da su anketirali ljude na koje su naišli u centru grada, a ulazili su i u neke od kuća.

Prvo pitanje se ticalo polne strukture ispitanika.

Prema rezultatima iz popisa od 2002. godine struktura je sledeća:

a) muški	6.564
a) ženski	6.930

Izraženo u procentima to je:	a) muški	48,64 %
	b) ženski	51,35 %

Anketom je bilo obuhvaćeno:	a) muških	39	ili 39,00 %
	b) ženskih	<u>61</u>	<u>61,00 %</u>

U drugom pitanju se od respondenata tražilo da se izjasne o svojim godinama pa su dobijeni sledeći odgovori:

a) 10 - 20 godine	8 ispitanika ili	8,00 %
b) 21 - 30	13	13,00 %
c) 31 - 40	10	10,00 %
d) 41 - 50	15	15,00 %
e) 51 - 60	20	20,00 %
f) 61 - 70	21	21,00 %
g) 71 - 80	12	12,00 %
h) 81 - 90	<u>1</u>	<u>1,00 %</u>
	100	100,00 %

Činjenica da od 100 ispitanika čak 69, odnosno, 69% spada u grupu stariju od 41 godine, sasvim precizno ilustruje starenje sela i varošica koje je tipično za celokupnu Severnu hemisferu naše Planete, pa i za Vojvodinu, odnosno, Srbiju.

Treće pitanje se odnosilo na zanimanje ispitanika. U upitniku je ono ostavljeno kao potpuno otvoreno, tako da je dobijeno 26 različitih grupa zanimanja pa su radi dobijanja koliko-toliko pregledne slike odgovori grupisani u nekoliko kategorija:

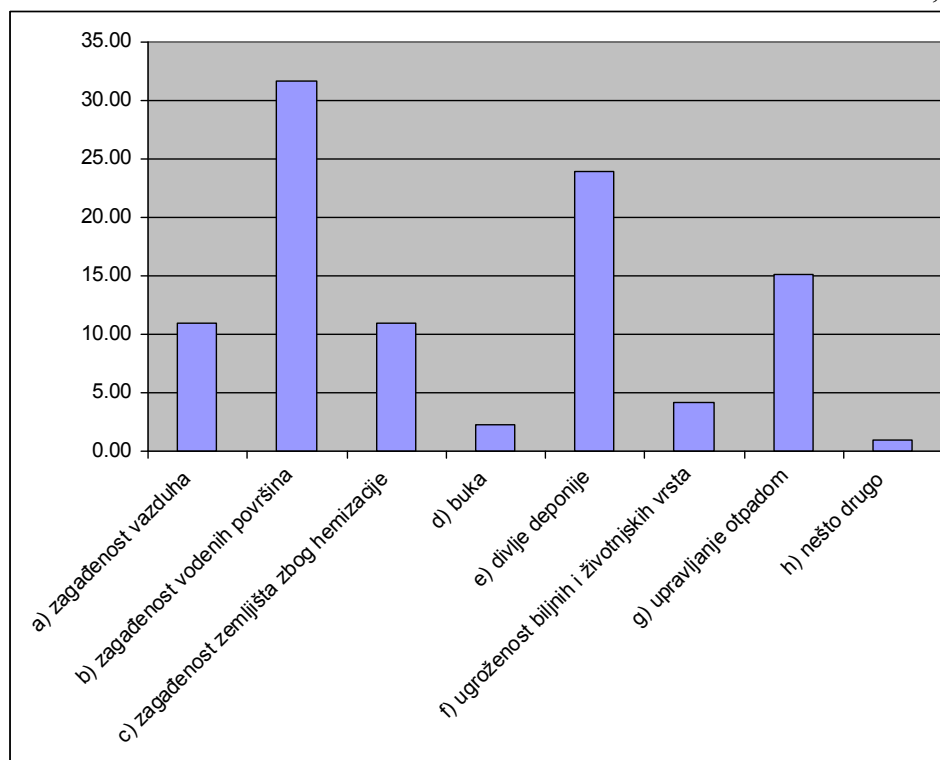
a) penzioneri	33	ili 33,00 %
b) domaćice	15	15,00 %
c) nezaposleni	10	10,00 %
d) učenici-studenti	8	8,00 %
e) zemljoradnici	1	1,00 %
f) radnici	7	7,00 %
g) službenici	25	25,00 %
h) preduzetnici	<u>1</u>	<u>1,00 %</u>
	100	100,00 %

Sa četvrtim pitanjem se već ulazi direktno u problematiku koja je u fokusu ovog istraživanja. Pitanje je, naime, glasilo: *»Koji su, prema Vašem mišljenju najveći ekološki problemi u Vašoj zajednici?«*

Ispitanicima je bilo ponuđeno 8 mogućih odgovora od kojih su oni zaokruživanjem vršili izbor između datih alternativa. Ispitanici su dali ukupno 218 odgovor, što znači da je svaki od anketiranih meštana Malog Idoša zaokružio nešto više od po 2 alternative u proseku.

Dobijeni su sledeći odgovori:

a) zagađenost vazduha	24 ispitanika	ili 11,00 %
b) zagađenost vodenih površina	69	31,65 %
c) zagađenost zemljišta zbog hemizacije	24	11,00 %
d) buka	5	2,29 %
e) divlje deponije	52	23,95 %
f) ugroženost biljnih i životnjskih vrsta	9	4,12 %
g) upravljanje otpadom	33	15,13 %
h) nešto drugo	<u>2</u>	<u>0,91 %</u>



Koji su, prema Vašem mišljenju najveći ekološki problemi u Vašoj zajednici?

Sledeće je pitanje bilo kontrolnog karaktera i glasilo je: »Da li smatrate da se u Vašoj neposrednoj okolini događa nešto što po Vašem mišljenju ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi«?

Dobijeni odgovori su pomalo zbunjujući i mogu se objasniti jedino time da je, uslovno rečeno, polovina ispitanika zaokružila po 4 alternative, a druga polovina – ni jednu:

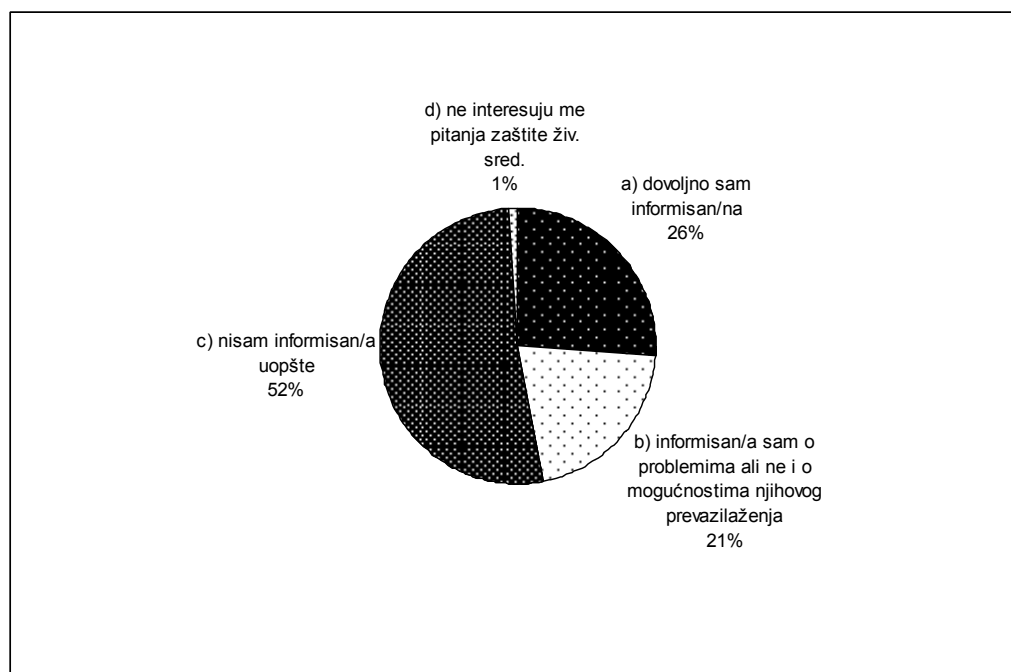
a) da, zagađenost	51 ispitanik	ili 51,00 %
b) ne znam	<u>49</u>	<u>49,00</u>
	100	100,00 %

Redosled najvećih problema za anektirane građane Malog Idoša su sledeći:

- divlje deponije, neadekvatne legalne deponije, neuredno odnošenje smeća itd.
- zagađenje vazduha zbog deponija, komšijskih štala, saobraćaja;
- zagađenost vodenih površina, s tim što je ovde bilo najmanje konkretnih primedbi, odnosno, primera čime se i ko i kako zagađuje voda. Treba još pomenuti da se to pre svega odnosi na Krivaju i vodene površine koje se stvaraju u udolinama i tamo ostaju preko proleća i jeseni, a ponekad i preko leta i zime. Postoji i odgovor »voda nije čista«, ali nije jasno na koju vodu se odnosi.
- samo u jednom slučaju se navodi »prskanje«, što znači da tom ispitaniku smetaju otrovi (herbicidi i pesticidi) kojima njegov komšija prska voćnjak koji je, očito, između njihovih kuća.

Šesto pitanje je glasilo: »Da li smatrate da ste dovoljno informisani o problemima zaštite životne sredine i mogućnostima njihovog prevazilaženja u Vašoj lokalnoj zajednici?« Ispitanicima su bile ponuđene četiri alternative, a dobijena je sledeća distribucija odgovora:

a) dovoljno sam informisan/na	26 ispitanika ili	26,00 %
b) informisan/a sam o problemima, ali ne i o mogućnostima njihovog prevazilaženja	21	21,00 %
c) nisam informisan/a uopšte	52	52,00 %
d) ne interesuju me pitanja zaštite živ. sred.	<u>1</u>	<u>1,00 %</u>
	100	100,00 %



Da li smatrate da ste dovoljno informisani o problemima zaštite životne sredine i mogućnostima njihovog prevazilaženja u Vašoj lokalnoj zajednici?

Svega ¼ ispitanika smatra da je dovoljno informisana, nešto malo manje od toga je upoznato sa problemima, ali ne i kako se oni mogu otkloniti, dok većina, u ovom slučaju čak 53% nije uopšte informisana, pri čemu samo jedan ispitanik smatra da ga se pitanja ekologije i zaštite životne sredine – uopšte ne tiču.

Odgovori na ovo pitanje pokazuju da NVO i svi drugi koji se bave ekologijom, uključujući i lokalne samouprave i nadležno ministarstvo moraju uložiti mnogo više napora, vremena, kadrova i – nadasve – finansijskih sredstava kako bi se uopšte otvorila perspektiva započinjanja puta ka održivom razvoju, odnosno održivim urbanim zajednicama, održivoj industriji i održivoj poljoprivredi.

Još je crnija slika koja je dobijena kroz odgovore na pitanje broj 7: »Možete li da navedete neku organizaciju koja se bavi ekološkim problemima«, pri čemu varijanta a) traži da se navede neka lokalna organizacija, varijanta b) podrazumeva poznavanje takve

organizacije na nivou Srbije, dok se pod c) traži neka organizacija koja deluje u celom svetu.

Dobijena je sledeća distribucija odgovora:

a) u lokalnoj zajednici	4	ili 4,00 %
b) u Srbiji	2	2,00 %
c) u svetu	4	4,00 %
- bez odgovora je	<u>90</u>	<u>90,00 %</u>
	100	100,00 %

Ovo je ne samo poražavajuća slika za ekološke nevladine organizacije koje deluju na nivou lokalne zajednice i Srbije, nego je istovremeno i najbolji dokaz koliko je moćna televizija, odnosno, informacija koja dopire preko televizijskih stanica. Zašto? Zato što su ova četiri odgovora koja se tiču sveta - najbliža stvarnosti. Naime, odgovori su: »zeleni«, »Greenpeace«, »Eco net« i Evropska zajednica.

Kod organizacija koje deluju na nivo Srbije ispitanici su smatrali da su to »izviđači u Vojvodini«, odnosno, »Arkus« (dakle, načuli su, ali ne baš dobro kako se ta organizacija zove).

Još je lošije kad su ispitanici trebali da navedu ekološke orgnizacije koje deluju u njihovoj lokalnoj zajednici, jer su odgovori »Eco Enyoy«, »Alkus«, lokalna samouprava, mesna zajednica. Dakle, većina ispitanika ne zna ni jednu ekološku organizaciju osim »Grin pisa« koji je zahvaljujući svojim aktivnostima i televiziji postao prepoznatljiv u čitavom svetu pa i u Malom Idošu.

Osmo pitanje je glasilo: »*Da li ste zadovoljni radom lokalne samouprave u oblasti zaštite životne sredine*«?

Distribucija odgovora je sledeća:

a) zadovoljan sam	13 ispitanika ili	13,00 %
b) nisam zadovoljan	49	49,00 %
c) postoje segmenti rada lok.samoupr. kojima sam zadovoljan/na, ali na mnogima treba raditi više	<u>38</u>	<u>38,00 %</u>
	100	100,00 %

Odgovori na 9. pitanje su već podrazumevali malo bolje poznavanje problematike kojom se bavi anketa: »*Koji su po Vašem mišljenju ključni faktori napretka u zaštiti životne sredine*«? Ponuđeno je osam različitih odgovora, pri čemu je svaki ispitanik imao pravo da zaokruži najviše po tri alternative. Dobijeno je 303 odgovora, to znači da je svaki od 100 ispitanika odabrao po tri od ponuđenih 8 alternativa.

Evo i distribucije:

a) kompletiranje zakona i propisa	15 ispitanika ili	4,95 %
b) primena zakona i propisa	62	20,56 %
c) stalna edukacija i podizanje svesti aktera zaduženih za ekologiju	52	17,16 %
d) edukacija stanovništva	56	18,48 %
e) inspekcijski nadzor	57	18,81 %

f) izgradnja eko-infrastrukture	35	11,55 %
g) rast životnog standarda	26	8,58 %
h) nešto drugo	<u> </u>	<u>0,00 %</u>
	100	100,00%

Deseto pitanje je glasilo: *»Da li primenjujete održive navike u svom svakodnevnom životu? Ako je da, navedite koje održive navike primenjujete«.*

Distribucija odgovora je sledeća:

a) da	4 ispitanika	4 %
b) ne	11	11 %
c) bez odgovora	<u>85</u>	<u>85 %</u>
	100	100 %

Ovo je još jedan dokaz da se u našoj populaciji malo zna o održivom razvoju, jer je za razliku od 4% koji su rekli da znaju šta je to i da primenjuju neke mere, 11 % odgovorilo da ne zna šta je to, a njima treba pribrojati i 85% onih koji uopšte nisu odgovorili na ovo pitanje. Dakle, 96% ispitanika u Malom Idušu ne zna šta je održivi razvoj.

Očito su pred Arhus centrom, Udruženjem TERRA'S i drugim ekološkim organizacijama, pred resornim Ministarstvom i Pokrajinskim sekretarijatom, ali i obrazovnim ustanovama, ogromni zadaci da se javnost uputi u ključne pojmove i ideje čovečanstva kako da preživimo XXI vek i da unucima ostavimo Planetu koja ih »neće ubiti svojim otrovima«.

Sledeće pitanje je bilo: *»Da li smatrate da kao građanin lokalne zajednice u kojoj živite imate mogućnost da učestvujete u donošenju odluka koje se tiču zaštite životne sredine«?*

Distribucija odgovora je zbujujuća, jer je 100 ispitanika dalo 140 odgovora, što bi značilo da su se prvo opredeljivali za odgovor »da« ili »ne«, a kad su saznali da postoji i alternativa »delimično«, odabrali su i nju.

U svakom slučaju, odgovori su više nego poražavajući:

a) da	11 ispitanika	ili 7,85 %%
b) ne	62	44,28 %
c) delimično	<u>67</u>	<u>47,95 %</u>
	100	100,00 %

Imajući u vodu odgovore na prethodna pitanja, može se zaključiti da samo 11 % ispitanika ima neku predstavu o procesu donošenja odluka i da možda, na ovaj ili onaj način učestvuje u tome, dok 92,23 % niti zna kako i gde se donose odluke, niti učestvuje u tom procesu.

Preostala pitanja su imala za cilj da utvrde da li respondenti nešto znaju u Aarhus centrima, odnosno, da li žele da saznaju više nego što sada znaju.

Dvanaesto pitanje je glasilo: »Da li ste čuli za Regionalni Arhus centar Subotica? Ako jeste, iz kojih izvora«?

Evo koji su odgovori dobijeni, i ako ih budemo smatrali kao kontrolna pitanja, oni samo potvrđuju niski stepen znanja o celokupnoj ovoj oblasti.

a) da	8 ispitanika ili	8,00 %
b) ne	83	83,00 %
c) bez odgovova	$\frac{9}{100}$	$\frac{9,00 \%}{100,00 \%}$

Ispitanici koji su rekli da su čuli za Regionalni centar u Subotici su kao izvor iz koga je pristigla informacija naveli: »novine«, »radio«, »Magyar szo«, »TV«, »Panon TV«, RT Vojvodine, preko ženskog udruženja, »Subotički radio«.

Ovi odgovori nedvosmisleno još jednom potvrđuju koliko je velika uloga medija, pre svega elektronskih, u širenju informacija i saznanja o ekološkim pitanjima, pravima građana, održivom razvoju itd. Naime, od osam dobijenih odgovora, u pet se pominju elektronski mediji, u dva novine, a samo u jednom slučaju je izvor informacija potekao iz nekog drugog udruženja građana, odnosno, nevladine organizacije.

Sledeće pitanje je glasilo: »Da li ste čuli za neki drugi Arhus centar«?Koji?

a) da	0 ispitanika	0,00 %
b) ne	$\frac{100}{100}$	$\frac{100,00 \%}{100,00 \%}$

Pretposlednje pitanje je glasilo: *Da li ste upoznati sa Zakonom o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu (Arhuska konvencija)«?*

Odgovori su potpuno u skladu sa onima koje smo do sada dobili:

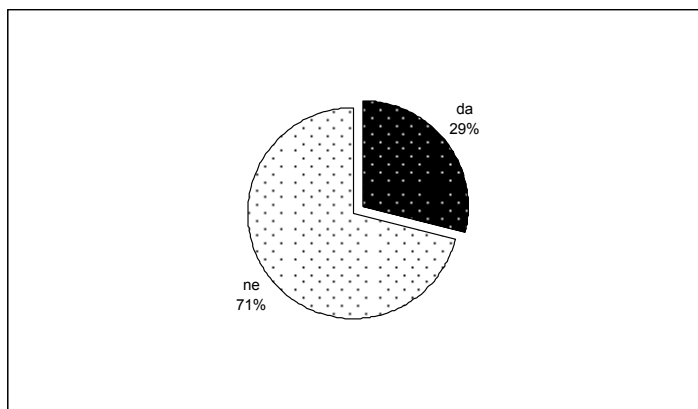
a) da	6 ispitanika	ili 6,00 %
b) ne	87	87,00 %
c) čuo/la sam termin ali ne znam mnogo o tome	$\frac{7}{100}$	$\frac{7,00 \%}{100,00 \%}$

Poslednje, petnaesto pitanje je glasilo: »Da li ste zainteresovani da putem e-maila dobijete informacije o radu Regionalnog Arhus centra u Subotici«?

Ovi su odgovori donekle ohrabrujući, jer je nešto više od ¼ reklo da – želi dodatne informacije:

a) da	29 ispitanika	ili 29,00 %
b) ne	$\frac{71}{100}$	$\frac{71,00 \%}{100,00 \%}$

I svaki od tih 29 je anketaru izdiktirao svoju elektronsku adresu na koju bi želeo da prima dodatne informacije.



Da li ste zainteresovani da putem e-maila dobijete informacije o radu Regionalnog Arhus centra u Subotici?

REZULTATI ANKETE U BAČKOJ TOPOLI

Bačka Topola je opština na starom putu od Subotice do Novog Sada, i dalje do Beograda. Nalazi se na 36 kilometara južno od Subotice.

Iako se izgradnjom autoputa našla na sporednom putu, Bačka Topola je jedna od retkih opština koja je koliko-toliko uspjela da očuva i industriju i poljoprivredu.

Prema popisu iz 2002. godine, opština Bačka Topola je imala 38.245 stanovnika, ili 1.716 stanovnika manje nego 1991. godine.

Polna struktura je prema popisu iz 2002. godine bila sledeća:

a) muškaraca	18.551
b) žena	<u>19.694</u>
	38.24

Izraženo u procentima to je:

a) muškarci	48,50 %
b) žene	<u>51,50 %</u>
	100,00 %

Anketom je obuhvaćeno ukupno 200 ispitanika, a polna struktura je bila sledeća:

a) muški	116 ispitanika	ili 58,00 %
b) ženski	<u>84</u>	<u>42,00 %</u>
	200	100,00 %

U drugom pitanju se od ispitanika tražilo da navedu svoje godine života:

a) 10-20 godina	148 ispitanika	ili 74,00 %
b) 21-30	10	5,00 %
c) 31-40	7	3,50 %
d) 41-50	15	7,50 %
e) 51-60	12	6,00 %
f) 61-70	7	3,50 %
g) 71-80	<u>1</u>	<u>0,50 %</u>
	200	100,00 %

Treće pitanje se ticalo zanimanja ispitanika, a pošto je i ovde odgovor zamišljen kao potpuno otvoren, zanimanja su grupisana u srodne oblasti:

a) učenici-studenti	146	ili 73,00 %
b) radnici	16	8,00 %
c) službenici	14	7,00 %
d) penzioneri	12	6,00 %
e) nezaposleni	5	2,50 %
f) domaćice	3	1,50 %
g) zemljoradnici	2	1,00 %
h) preduzetnici	<u>2</u>	<u>1,00 %</u>
	200	100,00 %

Sa četvrtim pitanjem se ulazi u osnovnu temu ankete, pa pitanje glasi: *»Koji su prema Vašem mišljenju najveći ekološki problemi u Vašoj zajednici«?*

Ispitanicima je ponuđeno osam alternativa, od kojih je svaki u proseku zaokružio 4,5 od tih alternativa, što znači da po njihovom mišljenju u Bačkoj Topoli postoji više od jednog ekološkog problema.

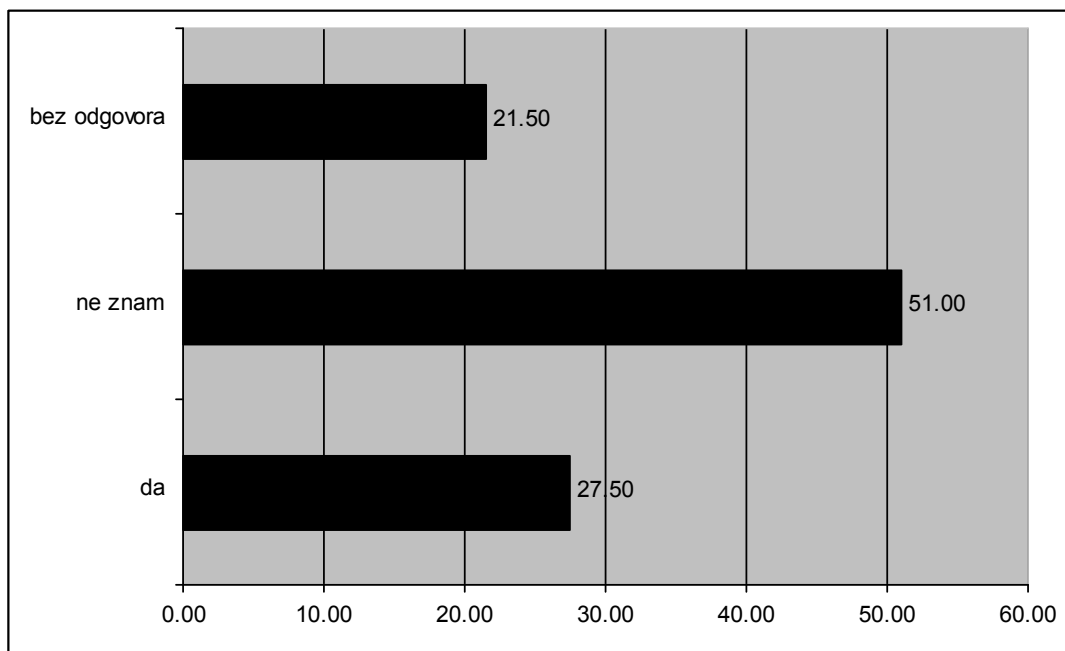
Evo distribucije odgovora:

a) zagađenost vazduha	97 ispitanika	ili 21,22 %
b) zagađenost vodenih površina	106	23,29 %
c) zagađenost zemljišta hemikalijama	48	10,50 %
d) buka	21	4,59 %
e) divlje deponije	80	17,50 %
f) ugrožavanje biljnih i životinjskih vrsta	41	8,97 %
g) upravljanje otpadom	59	12,91 %
h) nešto drugo	<u>5</u>	<u>1,09 %</u>
	457	100,00 %

Peto pitanje je glasilo: *»Da li smatrate da se u Vašoj neposrednoj okolini događa nešto što po Vašem mišljenju ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi«?*

Dobili smo sledeću distribuciju odgovora:

a) da	55 ispitanika	ili 27,50 %
b) ne znam	102	51,00 %
c) bez odgovora	<u>43</u>	<u>21,50 %</u>
	200	100,00 %



Da li smatrate da se u Vašoj neposrednoj okolini događa nešto što po Vašem mišljenju ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi?

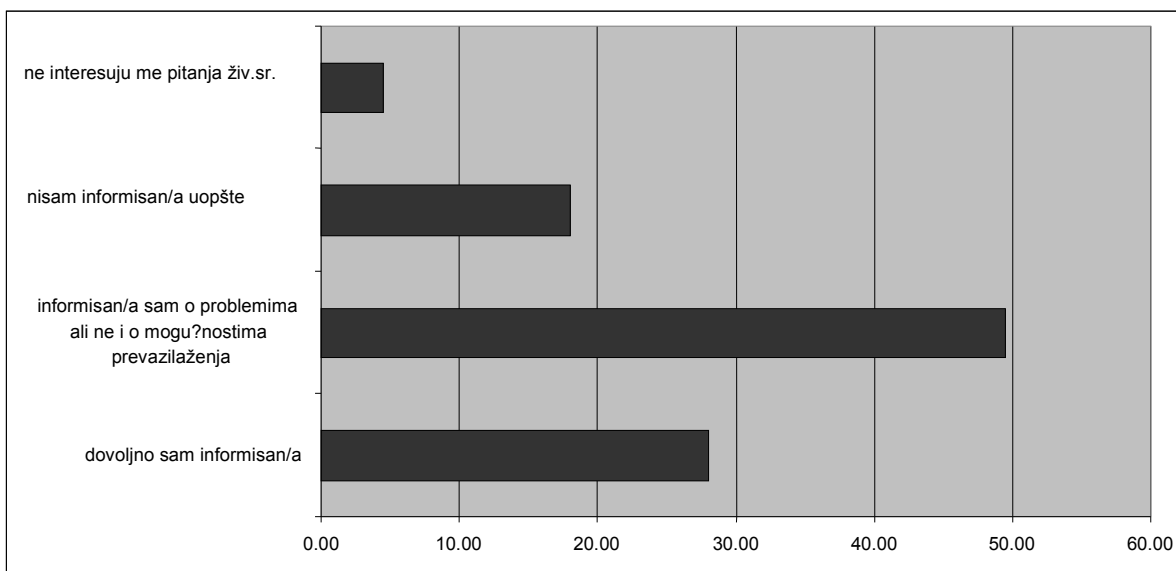
Dakle, problema koji su navedeni je jako puno, ali se, vrlo uslovno, mogu izdvojiti dva: problemi sa smećem i deponijama, odnosno, gasovi i otpadne vode iz fabrika (uzgred, Bačka Topola ima dve klanice), iako nije zanemariv ni problem zagađivanja »na malo« od strane komšija i drugih nesavesnih ljudi, za čega je najstrašniji primer »bacanje mrtvih životinja u bunar«.

Iz ovih odgovora sasvim nedvosmisleno proizilazi da je meštanima Bačke Topole potrebna pomoć, kao i dugotrajna i sistematska kontrola uz rigoroznu primenu važećih propisa, te stvaranje uslova da se takve stvari više ne dešavaju.

Sledeće pitanje je glasilo: »*Da li smatrate da ste dovoljno informisani o problemima zaštite životne sredine i mogućnostima njihovog prevazilaženja u Vašoj lokalnoj zajednici?*«

Distribucija dobijenih odgovora je sledeća:

a) dovoljno sam informisan/a	56 ispitanika ili	28,00 %
b) informisan/a sam o problemima ali ne i o mogućnostima prevazilaženja	99	49,50 %
c) nisam informisan/a uopšte	36	18,00 %
d) ne interesuju me pitanja živ.sr.	<u>9</u>	<u>4,50 %</u>
	200	100,00 %



Da li smatrate da ste dovoljno informisani o problemima zaštite životne sredine i mogućnostima njihovog prevazilaženja u Vašoj lokalnoj zajednici?

U sedmom pitanju je trebalo navesti konkretne nevladine organizacije koje se bave zaštitom čovekove sredine: »Možete li da navedete neku organizaciju koja se bavi ekološkim problemima«, pri čemu je trebalo da se odgovori odnose na tri nivoa:

a) u Vašoj lokalnoj zajednici	20 ispitanika ili	10,00 %
b) u Srbiji	11	5,50 %
c) u svetu	19	9,50 %
d) bez odgovora	<u>150</u>	<u>75,00 %</u>
	200	100,00 %

To što je 25 odsto ispitanika navelo da zna koje su to organizacije, nikako ne znači da su njihovi odgovori tačni. Na primer, 7 puta se Arhus pominje kao organizacija koja deluje na lokalnom nivou u Bačkoj Topoli, Gradsko zelenilo se navodi 5 puta, Komgrad i mesna zajednica po 3 puta, a u jednom slučaju kaže da je to »omladinska kancelarija«, a u drugom »pri opštini Srbobran«.

Još je poraznija slika o organizacijama koje deluju na nivou Republike. Dva puta je navedena »zeleni potrola«, zatim »pokret zelenih«, dok se Arhus navodi 5 puta, akcija »Očistimo Srbiju« jednom, a isto tako je jedan ispitanik naveo i Ministarstvo za zaštitu životne sredine.

Najbolje poznavanje organizacija koje se bave životnom sredinom je i u Bačkoj Topoli kad se radi o svetu: Grin pis je naveden 9 puta, Green Heart 2 puta, zatim su navedeni »zeleni« ili »partija zelenih u Evropi«, dva puta je navedena organizacija E.T.A, jednom W.W.F, jednom Arhus. Kuriozitet radi navodimo i jedan odgovor koji glasi »UNESCO«.

Budući da u ovom uzorku ima daleko najviše učenika i studenata, ovi i slični odgovori se moraju vrlo ozbiljno uzeti u razmatranje kako bi se u što kraćem

vremenu sačinili odgovarajući progami edukacije, pre svega za mlade, za učenike, studente i nastavnike-profesore, ali nikako ne treba zapostaviti i starije građane.

Osmo pitanje je glasilo: »*Da li ste zadovoljni radom lokalne samouprave u oblasti zaštite životne sredine*«?

Odgovori su sledeći:

a) zadovoljan/na sam	26 ispitanika	ili 13,00 %
b) nisam zadovoljan/na	94	47,00 %
d) nekim segmentima rada sam zadovoljan ali na nizu dugih treba raditi mnogo više	$\frac{80}{200}$	$\frac{40,00 \%}{100,00 \%}$

Sledeće pitanje je glasilo: »*Koji su po Vašem mišljenju ključni faktori napretka u zaštiti životne sredine*«? Ispitanicima je bilo ponuđeno 8 alternativa:

a) kompletiranje zakona i propisa iz ove oblasti	53 ispitan.	9,60 %
b) primena zakona i propisa	127	23,00 %
c) stalna edukacija i podizanje svesti aktera zaduženih za ekologiju	75	13,58 %
d) edukacija stanovništva	57	10,32 %
e) inspekcijski nadzor	106	19,30 %
f) izgradnja eko-infrastrukture	70	12,68 %
g) rast životnog standarda	63	11,41 %
h) nešto drugo	$\frac{1}{552}$	$\frac{0,18 \%}{100,00 \%}$

Kao što se vidi, svaki ispitanik je zaokružio po blizu 2,8 odgovora. Takođe, je odmah uočljivo da prva dva mesta zauzimaju, uslovno rečeno, represivne mere: »**primena zakona i propisa**« i »**inspekcijski nadzor**«. **Drugim rečima, kod građana, a posebno kod mladih (učenika i studenata) prevladuje uverenje da je zaštita životne sredine i ljudskog zdravlja – posao države i represivnih mera. Uloga građana, edukacije, nevladinih organizacija kao kontrolora nad onim što čini vlast (od lokalne do državne) itd. – očito još nije deo njihovih saznanja, svesti, organizovanih napora. To je još jedan dokaz da NVO i drugi imaju veoma mnogo posla, i to posla koji na osmišljen i sistematizovani način ne može trajati manje od 15 do 20 godina.**

Deseto pitanje je, uslovno rečeno, provokativno: »*Da li primenjujete održive navike u svom svakodnevnom životu? Ako da, navedite koje održive navike primenjujete*«.

Brojčana struktura odgovora je sledeće:

a) da	119 ispitanika	ili 59,50 %
b) ne	$\frac{81}{200}$	$\frac{40,50 \%}{100,00 \%}$

Ali kada uđemo u strukturu tih blizu 60 odsto odgovora, nailazimo na mnoštvo navoda, od kojih dva prevladaju:

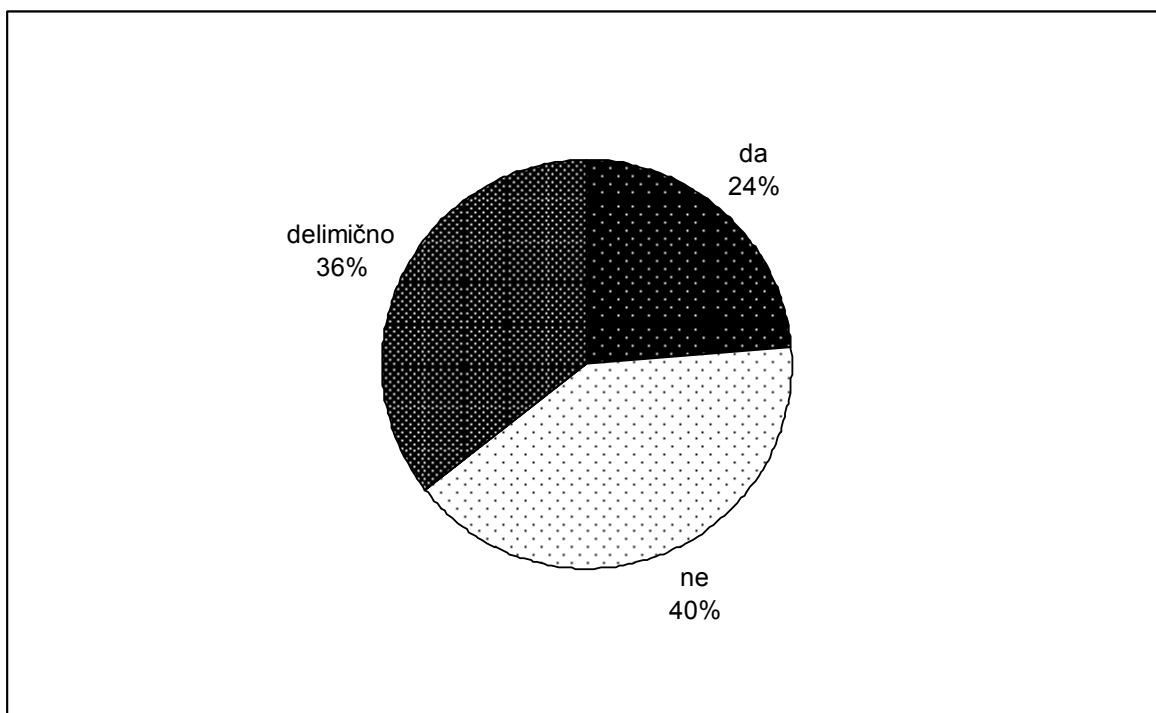
- a) štedim struju
- b) štedim vodu

Odgovori pokazuju da je pojam održivih navika još uvek nedovoljno poznat, odnosno, čak i oni koji su na ovaj ili onaj način čuli za održivu privredu, održivu energiju itd, u suštini ne znaju o čemu se radi niti od koga zavisi njihovo uvođenje, a da o ceni i ne govorimo. **Drugim rečima, ovo je još jedan krupan argument u prilog masovne, osmišljene i dugoročne edukacije stanovništva a ne samo »onih koji su zaduženi za ekologiju«.**

Sledeće pitanje je bilo: *»Da li smatrate da kao građanin lokalne zajednice u kojoj živite, imate mogućnost da učestvujete u donošenju odluka koje se tiču zaštite životne sredine«?*

Odgovori su sledeći:

a) da	47 ispitanika	ili 23,50 %
b) ne	82	41,00 %
c) delimično	<u>71</u>	<u>35,50 %</u>
	200	100,00 %



Da li smatrate da kao građanin lokalne zajednice u kojoj živite, imate mogućnost da učestvujete u donošenju odluka koje se tiču zaštite životne sredine?

Naredno pitanje je glasilo: *»Da li ste čuli za Regionalni Arhus centar u Subotici? Ako jeste, iz kojih izvora«?*

a) da	20 ispitanika	ili 10,00 %
b) ne	<u>180</u>	<u>90,00 %</u>
	200	100,00 %

Većina od tih 20 ispitanika koji kažu da su čuli za Regionalni centar, kao izvor te informacije navodi radio i televiziju.

Sledeće pitanje je glasilo: *»Da li ste čuli za neki drugi Arhus sentar? Ako jeste, koji«?*

a) da	4 ispitanika	2,00 %
b) ne	$\frac{196}{200}$	$\frac{98,00 \%}{100,00 \%}$

Pretposlednje pitanje je glasilo: *»Da li ste upoznati sa Zakonom o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i prvu na pravnu zaštitu (Arhuska konvencija)«?*

Dobijeni su sledeći odgovori:

a) da	16 ispitanika	8,00 %
b) ne	134	67,00 %
c) čuo/la sam za termin ali ne znam mnogo o tome	$\frac{50}{200}$	$\frac{25,00 \%}{100,00 \%}$

I najzad, poslednje, petnaesto pitanje je glasilo: *»Da li ste zainteresovani da putem e-maila dobijate informacije o radu Regionalnog Arhus centra u Subotici«?*

Odgovori su sledeći:

a) da	46 ispitanika	23,00 %
b) ne	$\frac{154}{200}$	$\frac{77,00 \%}{100,00 \%}$

Tih 46 ispitanika koji su rekli da su zainteresovani, su ostavili svoju e-mail adresu.

REZULTATI ANKETE U SUBOTICI

Subotica je, najseverniji grad u Republici Srbiji, i uz to je poznata ne samo po svom očuvanom starom gradskom jezgru u stilu secesije, jezeru Palić, nego i po Gimnaziji, Pozorištu, apotekama, Geronološkom centru, Centru sa socijalne slučajeve, obdaništem itd. koji su među najstarijima u zemlji, ako ne i najstariji, zatim po tome što je ovde pruga stigla pre nego u Beograd, što su telefoni i ulična električna rasveta uvedeni pre nego u drugim gradovima Srbije itd. – nego i po tome što je Subotica prava pravcata vavilonsko-jugoslovenska mešavina naroda i narodnosti, jezika, religija, kultura, običaja itd.

I kao što je svima dobro poznato, iako su poslednji balkanski ratovi doveli do zahlađenja odnosa između nacionalnih grupacija, ipak su protekle dve decenije prošle bez sukoba. Istina, veliki broj Subotičana, pre svega Hrvata, Bunjevaca i Mađara, ali i Srba je – zbog ratova i naglog osiromašenja stanovništva – napustio Suboticu i zemlju, dok su istovremeno došle hiljade i hiljade izbeglica, najviše iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine, odnosno, sa Kosova i Metohije, pa se značajno promenila nacionalna i verska struktura stanovništva.

U skladu sa tradicijom koja vlada u ovim krajevima anketa je ispitanicima bila dostupna na OBA JEZIKA, i na srpskom i na mađarskom, a vodilo se računa i da anketari-volonteri vladaju s oba jezika kako bi mogli da pomognu ispitanicima da ispravno shvate pitanja i šta se od njih očekuje. Dvojezični upitnici su bili dostupni u sva tri naselja Severnobačkog okruga: u Malom Idošu, Bačkoj Topoli i Subotici.

Prema popisu iz 2002. godine, Subotica je imala 148.401 stanovnika, ili 6 (šest) više nego u popisu 1991. godine.

Polna struktura je 2002. bila sledeća:

a) muškarci	71.080
b) žene	<u>77.321</u>
	148.401

U procentima je polna struktura bila sledeća:

a) muškarci	47,89 %
b) žene	<u>52,11 %</u>
	100,00 %

Anketom je obuhvaćeno 645 ispitanika, takođe, kao nesistematizovani slučajni izbor na gradskom trgu, na ulicama u pojedinim delovima grada, ali su anketari-volonteri ulazili i u neke kuće i u neke škole.

Prvo pitanje se odnosilo na pol ispitanika, pa su dobijeni sledeći odgovori:

a) muški	286 ispitanika	ili 44,34 %
b) ženski	<u>359</u>	<u>55,66 %</u>
	645	100,00 %

Da bi se utvrdila osnovna obeležja ispitivane populacije, drugo pitanje se ticalo godina starosti:

a) 10 – 20 godina	86 ispitanika	ili 13,33 %
b) 21 – 30	224	34,72 %
c) 31 – 40	130	20,15 %

d) 41 – 50	88	13,74 %
e) 51 – 60	69	10,69 %
f) 61 – 70	32	4,96 %
g) 71 – 80	15	2,32 %
h) 80 – 91	<u>1</u>	<u>0,15 %</u>
	645	100,00 %

Ovaj slučajni uzorak zaslužuje pažnju jer populacija između 21 i 50 godina, dakle, populacije koja je najproduktivnija i fizički i iskustveno i intelektualno, čini čak 68,52 odsto ukupnog uzorka.

Treće obeležje ispitivane populacije je traženo kroz pitanje koje se ticalo zanimanja ispitanika. Budući da je i ovde pitanje dato sa potpuno slobodnim odgovorima, dobijeno je 111 različitih odgovora-konkretnih zanimanja, pa je bilo više nego nužno da se odgovori grupišu po nekom sistemu.

a) službenici	295 ispitanika	ili 45,83 %
b) učenici-studenti	113	17,51 %
c) radnici	83	12,86 %
d) prosv. i zdrvstv.	58	8,99 %
e) penzioneri	38	5,89 %
f) inženj-tehničari	17	2,63 %
g) domaćice	14	2,17 %
h) radnici u kulturi	12	1,86 %
i) nezaposleni	10	1,55 %
j) vojska-policija	4	0,62 %
k) vidar	<u>1</u>	<u>0,15 %</u>
	645	100,00 %

Četvrto pitanje je prvo koje se odnosi na osnovnu temu upitnika: »Koji su prema Vašem mišljenju najveći ekološki problemi u Vašoj zajednici«? Ponuđeno je 8 alternativa, a distribucija odgovora je sledeća:

a) zagađenost vazduha	279 ispitanika	ili 17,52 %
b) zag. vodenih površina	281	17,65 %
c) zag. zemljišta hemijom	213	13,37 %
d) buka	154	9,67 %
e) divlje deponije	293	18,50 %
f) ugrož. biljnih i život. vrsta	132	8,29 %
g) upravljanje otpadom	218	13,69 %
h) nešto drugo	<u>22</u>	<u>1,38 %</u>
	1.592	100,00 %

Iz ovih odgovora se vidi da je svaki od ispitanika u proseku dao 2,46 odgovora, a na prva tri mesta izbijaju problem divljih deponija, zatim zagađenje vodenih površina (tu se pre svega misli na jezero Palić), pa zagađenost vazduha (pre svega zbog saobraćaja i loženja).

U petom pitanju je od ispitanika traženo da iznesu sud o svojoj neposrednoj okolini: *»Da li smatrate da se u Vašoj neposrednoj okolini događa nešto što po Vašem mišljenju ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi«?*

Odgovori su sledeći:

a) da	291	ili 45,12 %
b) ne znam	333	51,63 %
c) bez odgovora	<u>21</u>	<u>3,25 %</u>
	645	100,00 %

Na bazi onih koji su dali konkretni odgovor o zagađivačima u svojoj neposrednoj okolini, možemo zaključiti da postoji doslednost u odgovorima na ovo i na prethodno pitanje. U prethodnom pitanju je redosled zagađivača bio: divlje deponije, zagađenje vodenih površina i zagađenost vazduha.

Kod ovog pitanja se to – ponavlja. Ravno 80 ispitanika je reklo da je glavni problem u njihovoj neposrednoj okolini – otpad: *»razbacano smeće«, »divlja deponija«, »nedostatak kontejnera«, »prljave ulice«, »smeće se svuda baca«, »smeće razbacano oko kontejnera« itd.*

Na drugom mestu je zagađenost vazduha: 22 ispitanika govore o zagađenju zbog saobraćaja, 12 govori o zagađenju vazduha, ali ne daje nikakvu specifikaciju, 5 govore o loženju koječega u susednim kućama, pa čak i otpadnih guma, 16 ispitanika se žali na otpadne gasove iz fabrika. Treba pomenuti i 3 ispitanika koji se žale na smrad iz gradskog prečistača, a i jednog koji govori o tome da obilaznica oko grada nije završena ni posle 22 godine, što znači da teretni saobraćaj ide kroz više gradskih ulica, pa je to i zagađenje vazduha i buke i opasnost za školsku i predškolsku decu. Dakle, 59 ispitanika ističe na ovaj ili onaj način zagađenje vazduha, a bez većeg oklevanja im možemo pridodati još 4 koji se žale na *»držanje stoke u nehigijenskim uslovima«* što, naravno, znači da komšije osećaju smrad, što je već ukupno 63 ispitanika.

Na trećem mestu je zagađenje vode o čemu govore 33 ispitanika: 17 ispitanika se žali na zagađenje Palića koje dovodi do uginuća riba, 7 načelno govori o zagađenju vode, 2 se žale na bacanje otpada u vodu, 2 ukazuju na problem komunalnih otpadnih voda, 2 se generalno žale na otpadne vode, 2 se žale na zagađenje podzemnih slojeva vode, a jedan govori o zagađenoj pijaćoj vodi. Tu možemo dodati i 6 ispitanika koji se žale na otvoreni kanal – kanalizaciju u MZ *»Prozivka«* (kod bivšeg *»Tuša«*): dakle, ukupno 39, mada ne bi bila velika greška i ako bismo tih 6 odgovora smestili u *»zagađenje vazduha«*.

Na četvrtom mestu je ambrozija na taj problem su ukazala 32 ispitanika čemu možemo dodati još jednog koji govori o zapuštenim travnjacima što, naravno, podrazumeva bujanje korova, pa i ambrozije. Dakle, 33.

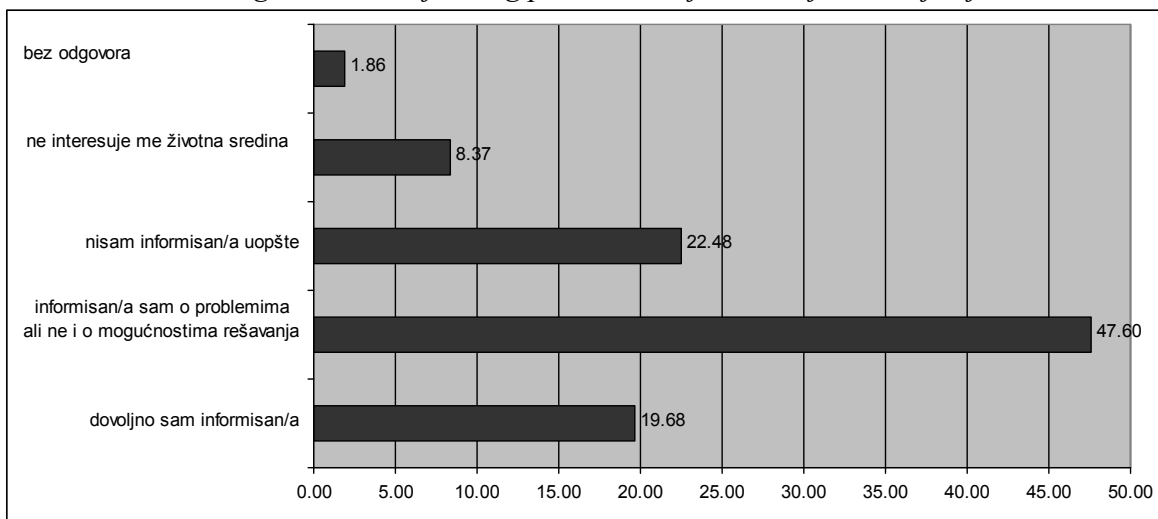
Na petom mestu je – buka na koju se žali 21 ispitanik, pri čemu se tu radi i o buci od saobraćaja, unutar zgrade, kao i o buci iz susednih kafića.

Koliko široko anketirani Subotičani doživljavaju probleme iz svoje neposredne okoline ilustrovaćemo sa još nekoliko odgovora: *»nelegalna eksploatacija peska«, »trafo stanice blizu kuća ili u samim stambenim zgradama«, »predajnici mobilne telefonije blizu stambenih objekata«, »zagađenje zemljišta«* 5 ispitanika, ali isto tako 13 njih govori o nekontrolisanom prskanju voća i povrća raznim otrovima (za one koji nisu iz Subotice treba reći da u velikom delu grada privatne, prizemne kuće imaju svoje okućnice gde su voćnjaci,

vinogradi, povrtnjaci, leje sa cvećem, štale, kokošinjci itd). Tri ispitanika ukazuju da su zagađeni ne samo voda i zemljište i vazduh, nego i hrana, da je sve više genetski modifikovane hrane koja nije obeležena kao takva, pa ne znamo šta jedemo.

Odgovori koji se mogu posebno izdvojiti, iako ih nema mnogo su sledeći: 7 ispitanika govori o nemarnosti građana i niskoj svesti o potrebi očuvanja okoline, s tim što jedan od njih smatra da se »građani« tako ponašaju »svesno, namerno«. Jedan ukazuje na »neefikasnost javnih komunalnih preduzeća«, a jedan na »lenjost lokalne samouprave«.

Šesto pitanje: »Da li smatrate da ste dovoljno informisani o problemima zaštite životne sredine i mogućnostima njihovog prevazilaženja u Vašoj lokalnoj zajednici?»



Ispitanicima su ponuđena četiri moguća odgovora a distribucija je sledeća:

a) dovoljno sam informisan/a	127	ili 19,68 %
c) informisan/a sam o problemima ali ne i o mogućnostima rešavanja	307	47,60 %
d) nisam informisan/a uopšte	145	22,48 %
e) ne interesuje me životna sredina	54	8,37 %
f) bez odgovora	12	1,86 %
	<u>645</u>	<u>100,00 %</u>

Sledeće pitanje je glasilo: »Možete li da navedete neku organizaciju koja se bavi ekološkim problemima«, pri čemu su data tri nivoa, ali je mnogo – skoro polovina – onih koji nisu znali da odgovore na ovo pitanje, pa smo dodali četvrtu alternativu: »bez odgovora«:

a) u Vašoj lokalnoj zajednici	143	ili 22,18 %
b) u Srbiji	84	13,02 %
c) u svetu	109	16,90 %
d) bez odgovora	309	47,90 %
	<u>645</u>	<u>100,00 %</u>

Kad se radi o organizacijama koje se bave ekološkim problemima na lokalnom nivou, na prvom mestu je prema dobijenim odgovorima (46) Arhus. Na drugom mestu je

TERRA'S (25), zatim slede Gorani (19), pa Ju eko radio i TV (17), JKP »Čistoća i zelenilo« (17) i Zelena patrola (5). Ostali su dobili po 1-2 »glasova«, kao na primer Cekor, zeleni, Protego, Odsek za vetrozaštitne pojaseve, Riparia, Zeleni front, Eco farma Mamužić, mesna zajednica, Ekološki pokret Srbije, Sada – zajedno u akciju, izviđači, komunalna policija (2), društvo mladih istraživača, društvo za zaštitu životinja itd.

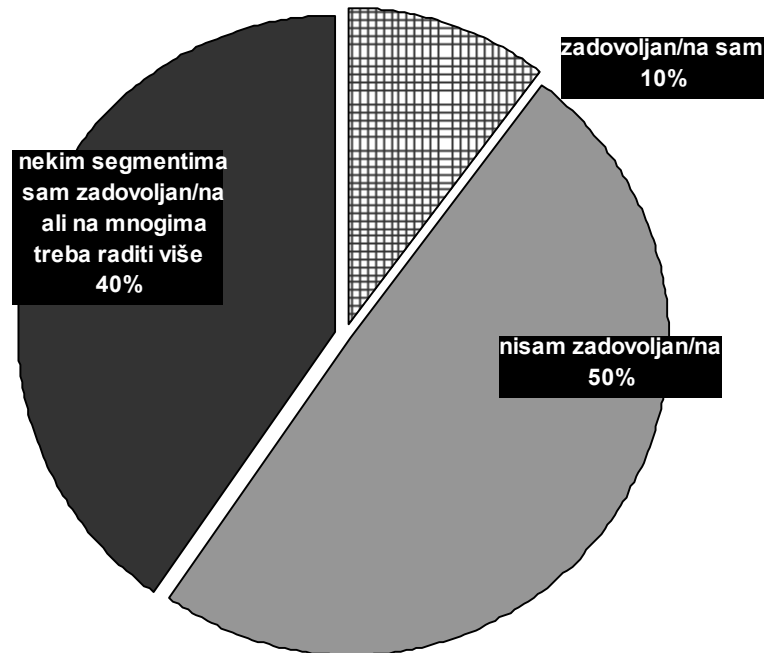
Što se tiče organizacija na nivou Srbije, na prvom mestu je akcija »Očistimo Srbiju« (13), zatim Arhus (9) i Ministarstvo životne sredine (9), pokret zelenih (6), Fond za zaštitu životne sredine (4), dok ostali imaju po 1 ili 2 »glasova«, kao na primer Cekor, Agencija za zaštitu životne sredine, Zavod za zaštitu životne sredine, Eko farma, Centar za ekološki razvoj, Ekološki resursni centar, Centar za reciklažu, Fond za zaštitu sredine, Akcija protiv GMO, TERRA'S, Ekološka patrola, Zelena omladina Srbije, komunalna policija (1), Balkanski fond za lokalne inicijative, Beogradski ekološki centar, Ekološka stanica Srbije itd.

Najzad, kad se radi o svetskom nivou, bez ikakve konkurencije je na prvom mestu Grin pis sa 88 »glasova«, zatim sledi Pokret zelenih (10), WWF (8), Orka (4), Peta (4), a pominju se i Green building (2), Somerholder Foundation, Avon hello green (2), Eco World, Global green, Svetski fond za zaštitu životne sredine itd.

Jedno je sigurno: građani Subotice znaju mnogo više o organizacijama koje se bave ekologijom, iako neke od navedenih ne postoje, a neke se ne bave praktičnom zaštitom životne sredine (Yu eco, TERRA'S, Arhus). Vrlo je simptomatično što se enormno reklamirana akcija Ministarstva za ekologiju »Očistimo Srbiju« pominje samo 13 puta, dok se Ministarstvo pominje samo 9 puta.

Osmo pitanje je bilo: »*Da li ste zadovoljni radom lokalne samouprave u oblasti zaštite životne sredine*«, pri čemu su ponuđene tri alternative:

a) zadovoljan/na sam	65	ili 10,22 %
b) nisam zadovoljan/na	317	49,54 %
c) nekim segmentima sam zadovoljan/na ali na mnogima treba raditi više	<u>263</u>	<u>40,27 %</u>
	645	100,00 %



Da li ste zadovoljni radom lokalne samouprave u oblasti zaštite životne sredine?

Deveto pitanje je glasilo: »Koji su po Vašem mišljenju ključni faktori napretka u zaštiti životne sredine«, pri čemu je ispitanicima kao odgovor bilo ponuđeno 8 alternativa.

Dobijena je sledeća distribucija:

a) kompletiranje zakona i propisa iz ove oblasti	188	ili 9,89 %
b) primena zakona i propisa	372	19,57 %
c) stalna edukacija i podizanje svesti aktera zaduženih za ekologiju	260	13,68 %
d) edukacija stanovništva	297	15,63 %
e) inspekcijski nadzor	314	16,52 %
f) izgradnja eko-infrastrukture	214	11,26 %
g) rast životnog standarda	250	13,15 %
h) nešto drugo	5	0,30 %
	<u>1.900</u>	<u>100,00 %</u>

I ovde su na prvom mestu represivne mere, a kod edukacija se skoro isto toliko misli na »zadužene za ekologiju« koliko i na »ostale«.

Sledeće pitanje je glasilo: »Da li primenjujete održive navike u svom svakodnevnom životu? Ako da, navedite koje održive navike primenjujete«.

a) da	309	ili 47,91 %
b) ne	291	45,12 %
c) bez odgovora	<u>45</u>	<u>6,97 %</u>
	645	100,00 %

Ovo je, verovatno, najteže od svih pitanja koja su postavljena u anketi, pa zato čak i oni koji su kao odgovor naveli »da« - često ne navode u čemu se sastoje njihove svakodnevne održive navike, dok drugi navode ono što ne spada u ovu oblast kao što je, na primer, štednja struje i vode.

Bez ikakve konkurencije je na prvom mestu ušteda struje i vode o čemu se izjasnilo 147 ispitanika ili 22,8 % ukupnog broja anketiranih, odnosno, ako bi uzeli u obzir samo one koji su naveli neki konkretni odgovor na pitanje o primeni održivih navika, onda je to 47,57 procenata ispitanika. I još nešto: vrlo su retki ispitanici koji navode samo štednju struje ili samo štednju vode: uglavnom navode i jedno i drugo.

Na drugom mestu je izjava da ispitanici vrlo retko koriste svoja kola ili gradski prevoz nego potrebne razdaljine prelaze pešice ili biciklom, a nekoliko (očito mlađih) je navelo da to čini na rolerima. Takvih smo odgovora imali 63, što je 9,76% u odnosu na ukupan broj ispitanika, odnosno, 20,38% onih koji su dali neki konkretni odgovor.

Na trećem mestu je izjava da bacaju smeće u odgovarajuće kante, odnosno kontejnere, što je navelo 48 ispitanika, odnosno, 7,44% ili ako u obzir umemo samo onih 309 koji su naveli konkretni način primene održivih navika, to je 15,53 %.

Zatim sledi razvrstavanje otpada što je navelo 40 ispitanika, odnosno 6,20 ili 12,94% u odnosu na one koji su dali konkretni odgovor.

Takođe, ispitanici »recikliraju«, pri čemu je nekoliko njih navelo da reciklira plastiku, a neki papir. Takvih je 33, ali pošto imamo i 3 odgovora koji kažu da bi rado reciklirali bar deo otpada, ali nemaju gde to da čine, najverovatnije se ovde radi o onima koji razdvajaju plastiku od papira i tekstila i stakla. A takvih koji razvrstavaju otpad ima, još 40, dakle, verovatno je to ukupno 73 ispitanika.

Vredi navesti i 18 ispitanika koji kažu da su njihove održive navike u tome da ne bacaju smeće po ulici, parkovima, prirodi, kao i 18 ispitanika koji su rekli da redovno uništavaju ambroziju, odnosno, da uredno kose travu i druge zelene površine kako ne bi došlo do razvoja korovskih biljaka.

Posebnu pažnju zaslužuje 9 ispitanika koji se trude da posade što više drveća i zelenila, koji ih održavaju bez pesticida, plus 2 koji kažu da čiste i uređuju ne samo svoje dvorište nego i neposrednu okolinu kuće.

Tu je i serija onih koji govore o plastičnim kesama koje će vam dati svaki prodavac na pijaci i u radnji: 7 koji umesto najlon kesa koriste platnene i druge torbe, 3 onih koji istu najlon kesu koriste više puta, 4 koji odbijaju da uzmu plastične kese u prodavnici.

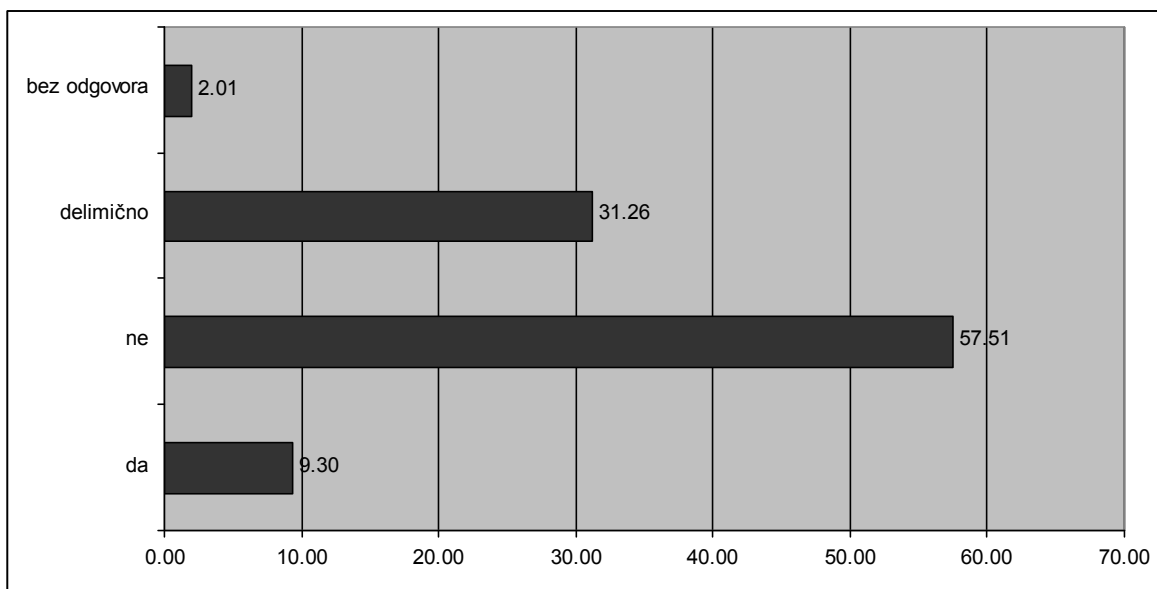
Od preostalih odgovora vredno navesti još neke: 4 ispitanika navodi da ne puši, jedna žena kaže da sama pravi sapun, medicinska sestra kaže da koristi samo bio-razgradive hemikalije, tehničar kaže da stalno poboljšava energetska efikasnost kuće, jedan govori o tome da leti koristi Sunce za zagrevanje, 4 među kojima je i jedan knjigovođa koji kažu da skupljaju kišnicu za zalivanje bašte, cveća i trotoara, a tu je i 3 koji kažu da se bave organskom proizvodnjom hrane.

Pet ispitanika kaže da kompostira otpad, 3 da koristi šedljive sijalice itd. Imamo još dve vrste odgovora. Dva ispitanika otvoreno kažu da ne znaju šta su održive navike, dok jedan kaže da mu je to pitanje potpuno nejasno. I najzad, imamo odgovore koji potpisniku ovih redova liče na običnu frazu iza koje se krije neznanje o tome šta su održive navike. Evo takvih odgovora (a dobili smo po jedan od svakog ovde navedenog odgovora): »ne koristim materijale koji se ne mogu reciklirati«, »primenjujem sve održive navike«, »bavim se samoedukacijom i održavam disciplinu za očuvanje životne sredine«, »vodim računa o ispravnom trošenju resursa«, »sve što je potrebno za normalan život« itd.

Jedanaesto pitanje je glasilo: »Da li smatrate da kao građanin lokalne zajednice imate mogućnost da učestvujete u donošenju odluka koje se tiču zaštite životne sredine«?

Distribucija odgovora je sledeća:

a) da	60 ispitanika	ili 9,30 %
b) ne	371	57,51 %
c) delimično	201	31,26 %
d) bez odgovora	<u>13</u>	<u>2,01 %</u>
	645	100,00 %



Da li smatrate da kao građanin lokalne zajednice imate mogućnost da učestvujete u donošenju odluka koje se tiču zaštite životne sredine?

Sledeće pitanje bilo: »Da li ste čuli za Regionalni Arhus centar u Subotici? Ako jeste, iz kojih izvora«?

Dobili smo sledeće odgovore:

a) da	187 ispitanika	ili 28,99 %
b) ne	<u>458</u>	<u>71,01 %</u>
	645	100,00 %

Iako je 187 ispitanika reklo da je već čulo za Regionalni centar, izvor iz koga su došli do informacije je navelo 159.

Na prvom mestu su, kao smo i očekivali – mediji, 64 ispitanika, odnosno, 40,25% od onih koji su dali konkretni odgovor.

Na drugom mestu – što je već iznenađenje po čemu se Subotica značajno razlikuje od Malog Idoša i Bačke Topole – kao izvor informacije su navedeni »drugarica«, »prijateljica«, »poznaničnik«, »prijatelj« itd. – ukupno 47 ispitanika, odn. 29,55 % . Tu možemo dodati i 2 koje su čuli »od sestre«, 2 koji su čuli od pacijenata, 2 koji su čuli na fakultetu, 1 koja je čula od komšinice; to je 54 ispitanika ili 33,96 %.

Što se tiče samih aktivnosti Arhusa i osnivača, preko Otvorenog univerziteta i njegovog Festivala evropskog filma unutar koga je bio »okrugli sto« posvećen ekologiji, do informacije je došlo 4 ispitanika, 3 su saznali preko letaka koje su dobili na ulici, čak 14 je navelo da su do informacije došli preko volontera Regionalnog centra, dok 1 kaže da je do saznanja došao zahvaljujući štandu koji je bio u centru grada. Dakle, može se reći da su Arhus, njegovi osnivači, volonteri itd. bili izvor informacija za ukupno 22 ispitanika ili 13,83 %.

Začuđujuće je da je samo 2 ispitanika informaciju o Arhus centru dobilo na fakultetu, odnosno, da je u samo 2 slučaja izvor bio internet, odnosno, ako dodamo i 2 »facebooka«, ukupno 4. Očekivali smo da mladi ljudi mnogo više koriste internet za dobijanje korisnih informacija, ali izgleda da to baš i nije tako nego im služi za ćaskanje, upoznavanje.

Sledeće pitanje je bilo: »*Da li ste čuli za neki drugi Arhus centar*«? Tu je broj odgovora izuzetno mali, samo 12, a jedini drugi Arhus centar za koji su ispitanici čuli je centar iz Kragujevca. S tim što se odmah zapaža da mnogi od onih koji su rekli da su čuli za drugi centar – nisu naveli koji je to centar, pa se ti odgovoru moraju prihvatiti s velikom dozom skepse.

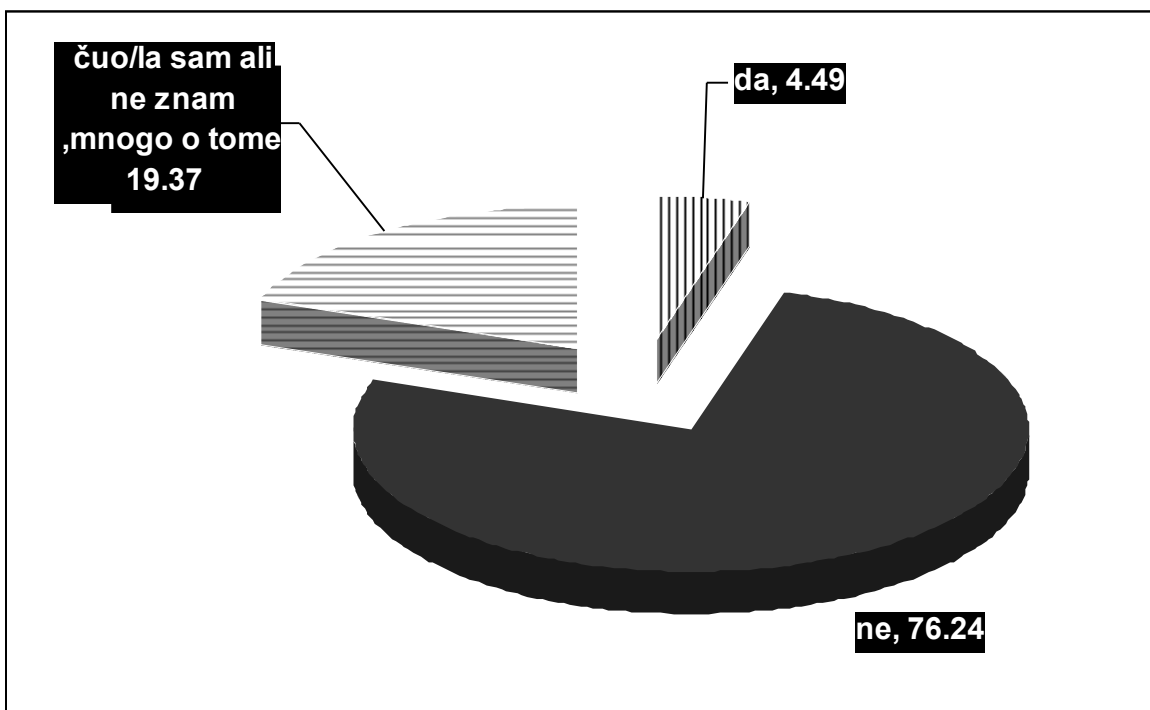
Evo i distribucije odgovora:

a) da	26 ispitanika	ili 4,03 %
b) ne	609	94,42 %
c) bez odgovora	<u>10</u>	<u>1,55 %</u>
	645	100,00 %

Pretposlednje pitanje iz upitnika je bilo: »*Da li ste upoznati sa Zakonom o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu (Arhuska konvencija)*«?

Odgovori su bili:

a) da	29 ispitanika	ili 4,49 %
b) ne	491	76,24 %
c) čuo/la sam ali ne znam mnogo o tome	<u>125</u>	<u>19,37 %</u>
	645	100,00 %



Da li ste upoznati sa Zakonom o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učesću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu (Arhuska konvencija)?

Poslednje pitanje je glasilo: »Da li ste zainteresovani da putem e-maila dobijate informacije o radu Regionalnog Arhus centra Subotica«?

Odgovori su sledeći:

a) da	88 ispitanika	ili 13,64 %
b) ne	<u>557</u>	<u>86,36 %</u>
	645	100,00 %

NEKA POREĐENJA

Za poređenje se čini interesantnim četvrto pitanje koje je glasilo »**Koji su prema Vašem mišljenju najveći ekološki problemi u Vašoj zajednici?**«? Ispitanicima je ponuđeno 8 alternativa, a uporedni odgovori iz ovih naselja su:

	Mali Idoš	Bačka Topola	Subotica
a) zagađenost vazduha	11,00 %	21,22 %	17,52 %
b) zagađenost vodenih površina	31,65 %	23,29 %	17,65 %
c) zagađ. zemljišta hemikalijama	11,00 %	10,50 %	13,37 %
d) buka	2,29 %	4,59 %	9,67 %
e) divlje deponije	23,95 %	17,59 %	18,59 %
f) ugrož. biljnih i životinjskih vrsta	4,12 %	8,97 %	8,29 %
g) upravljanje otpadom	15,13 %	12,91 %	13,69 %
h) nešto drugo	0,91 %	1,09 %	1,38 %

Na osnovu dobijenih odgovora, utvrđene su značajne razlike između ovih naselja. Primera radi, zagađenost vazduha je prema ispitanicima, dva puta veći problem u Bačkoj Topoli nego u Malom Idošu, dok je Subotica negde na sredini. Slično je i kod zagađenosti vodenih površina gde je ona maltene duplo veća nego u Subotici, dok je Bačka Topola negde u sredini. (Napomena: ovde se ne radi o egzaktnim pokazateljima zagađenosti, nego o doživljaju zagađenosti koji imaju stanovnici tih naselja koji su bili respodenti u ovoj anketi.)

Naročito je vidljiva razlika kod buke i ugroženosti biljnih, odnosno, životinjskih vrsta. Problem buke je tri puta izraženiji u Subotici nego u Malom Idošu i više nego dva puta više nego u Bačkoj Topoli. Jasno, Subotica je veliki grad sa oko 100.000 stanovnika, tako da je i problem buke izraženiji. Slično je i sa ugroženošću biljnih i životinjskih vrsta: taj problem je istaklo samo 4,12 % ispitanika u Malom Idošu, a duplo više u Bačkoj Topoli i Subotici, što je sigurno rezultat ne samo veće ugroženosti biljaka i životinja nego veće svesti o posledicama moderne civilizacije, urbanizacija i hemizacije.

Pažnje je vredno i poređenje između odgovora dobijenih u ova tri naselja kod pitanja koje je glasilo: «**Da li smatrate da se u Vašoj neposrednoj okolini događa nešto što po vašem mišljenju ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi?**»

Evo poređenja između ova tri naselja:

	Mali Idoš	Bačka Topola	Subotica
a) da	51,00 %	27,50 %	45,12 %
b) ne znam	49,00 %	51,00 %	51,63 %
c) bez odgovora	0,00 %	21,50 %	3,25 %

I ovde su vidljive razlike ali ih je teže objasniti. Zašto u Malom Idošu i u Subotici dva puta više ljudi kaže da zna za takve opasne pojave, a u Bačkoj Topoli upola manje? S druge strane, broj ispitanika koji odgovaraju da »ne znaju« da li nešto ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi u njihovoj neposrednoj okolini je – uglavnom jednak u sva tri naselja. **To je još jedan dokaz koliko je potrebna edukacija, i to dugotrajna, sistematska, sasvim jasna i transparentna, bez »uvijanja« u neku složenu nauku. I uz**

to, dokaz da je sa takvom edukacijom – i u teoriji i u praksi, obilaskom područja unutar opštine ili u susednoj opštini – koji će ilustrovati problem očuvanja, održivog razvoja i uništavanja životnih resursa.

Vredno je uporediti i odgovore na šesto pitanje: »**Da li smatrate da ste dovoljno informisani o problemima životne sredine i mogućnostima njihovog prevazilaženja u Vašoj lokalnoj zajednici**«?

	Mali Idoš	Bačka Topola	Subotica
a) dovoljno sam informisan/a	26,00 %	28,00 %	19,68 %
b) znam o problemima ali ne i o njihovom prevazilaženju	21,00 %	49,50 %	47,60 %
c) nisam uopšte informisan/a	52,00 %	18,00 %	22,48 %
d) ne interesuje me zašt.živ.sred.	1,00 %	4,50 %	1,86 %

Bliži istini je odgovor iz Subotice gde manje od 1/5 ispitanika smatra da je dovoljno informisano o problemima životne sredine i načinima njihovog prevazilaženja, nego odgovori iz Malog Idoša i Bačke Topole gde više od ¼ kaže da je dovoljno informisano. S druge strane, u Subotici je trostruko, odnosno, dvostruko veći broj ispitanika koji kažu da uopšte nisu informisani o tim problemima. U svakom slučaju, **organizatore ankete mora najviše da interesuje odgovor pod b): znam o problemima ali ne i o njihovom prevazilaženju** na koji je odgovor u Malom Idošu dalo 21,00 % respodenata a u Bačkoj Topoli i Subotici 49,50 odnosno 47,60 %. Naravno, generalni problem se ne može rešiti na nivou lokalne zajednice, pa ni pojedinačne države, ali ako skoro sve lokalne zajednice pokrenu sopstvene mere, pa to isto učine i skoro sve države... Bitno je da se u mlade i u ljude uopšte usadi svest o tome da nismo nemoćni pored talasom uništenja prirode i života nego da nešto ipak možemo i da učinimo.

Za istraživače i ekološke organizacije je vrlo značajan i odgovor na pitanje »**Da li ste zadovoljni radom lokalne samouprave u oblasti zaštite životne sredine**«?

	Mali Idoš	Bačka Topola	Subotica
a) zadovoljan/a sam	13,00 %	13,00 %	10,22 %
b) nisam zadovoljan/a	49,00 %	47,00 %	49,54 %
c) nekim segmentima jesam ali na nizu drugih treba raditi mnogo više	38,00 %	40,00 %	40,27 %

Vidi se da je u sve tri opštine broj ispitanika zadovoljnih radom lokalne samouprave vrlo mali, tek nešto više od 10-tak odsto, dok je broj nezadovoljnih takođe ujednačen – i kreće se blizu 50 odsto! **To je podatak koji treba da zabrine rukovodstva lokalnih samouprava: ili ne rade dovoljno na zaštiti životne sredine ili ono što rade ne znaju da predoče najširoj javnosti u svojoj lokalnoj sredini.**

Veoma značajni su i odgovori na pitanje koje je glasilo: »**Da li smatrate da kao građanin lokalne zajednice imate mogućnost da učestvujete u donošenju odluka koje se tiču zaštite životne sredine**«?

	Mali Idoš	Bačka Topola	Subotica
a) da	7,85 %	23,50 %	9,30 %

b) ne	44,28 %	41,00 %	57,51 %
c) delimično	47,95 %	35,50 %	31,26 %
d) bez odgovora	0,00 %	0,00 %	2,01 %

U Malom Idošu i Subotici gotovo da je beznačajan postotak ispitanika koji učesvuju u donošenju odluka u oblasti zaštite životne sredine. Sledstveno tome, skoro polovina, a u Subotici čak 57,51 % ispitanika – kaže da nema tih mogućnosti. U Bačkoj Topoli u odnosu na Suboticu i Mali Idoš dva i po, odnosno, tri puta veći broj ispitanika izjavio da ima mogućnosti da učestvuje u donošenju odluka o zaštiti životne sredine.

Najzad, upoređićemo i odgovore na pitanje **»Da li ste upoznati sa Zakonom o potvrđivanju Konvencije o dostupnosti informacija, učešću javnosti u donošenju odluka i pravu na pravnu zaštitu (Arhuska konvencija)«?**

	Mali Idoš	Bačka Topola	Subotica
a) da	6,00 %	8,00 %	4,03 %
b) ne	87,00 %	67,00 %	94,42 %
b) čuo/la sam termin ali ne znam mnogo o tome	7,00 %	25,00 %	1,55 %

Odgovor »ne znam mnogo o tome« je očito eufemizam pa ga bez velikog oklevanja možemo priključiti drugom odgovoru – »ne«, ne znam ništa o tom Zakonu! Jasno se vidi da je u sve tri opštine preko 90 % ispitanika upravo u toj kategoriji. Jer, jedno je kad informacija stigne do građana, a drugo, ili čak – sasvim drugo – organizovati građane u nevladine ili druge obilike delovanja kako bi naterali lokalne i šire vlasti da poštuju zakone koje je vlast donela.

Na kraju, neka od pitanja iz ove ankete uporediva su sa odgovorima koji su na ista ili vrlo slična pitanja dobijeni 2001. godine u toku sistematskog ispitivanja političkog javnog mnjenja u Subotici koje je obavljano svaka 3-4 meseca tokom skoro 10 godina.

Prvo od pitanja koja je interesantno je tada glasilo: *»Možete li da navedete neku organizaciju koja se bavi ekološkim problemima«?* Ove godine je pitanje glasilo na potpuno isti način, a u oba istraživanja je bilo zatraženo da se navede organizacija na lokalnom, na republičkom i na svetskom nivou.

U godini 2001. je u sistematski slučajni uzorak, rađen na bazi biračkih spiskova ušlo 423 ispitanika, što je u osnovi 0,5 odsto ukupne odrasle populacije Subotice. U ovoj godini je u ispitano 645 građana, s tim što su to bili slučajni susreti.

U tom prvom istraživanju je 49,17% ispitanika odgovorilo da ne zna da navede ni jednu jedinu organizaciju koja se bavi ekologijom! Ove godine je to bilo 47,90%, dakle, gotovo identično broju-procentu onih koji ni 2001. nisu znali da navedu ni jednu ekološku organizaciju.

Subotica 2001.

Subotica 2011.

a) svetske organizacije	
Green Peace 26,73 %	Green Peace 13,64 %
b) republičke organizacije	
Pokret gorana 9,9 %	»Očistimo Srbiju« 2,1
»Pokret zelenih« 2,64 %	Arhus 1,39 %

Fond za otvoreno društvo 1,32 %	Ministarstvo živ.sred. 1,32 %
c) lokalne organizacije	
JKP »Čistoća i zelenilo« 6,93 %	Aarhus 7,13 %
Zavod za zaštitu zdravlja 4,95 %	TERRA'S 3,87 %
TERRA'S 4,29 %	Gorani 2,94%
»YU eco« i Komunalno, po 1,32 %	»Yu eko« 2,63 %

Drugo poređenje u razmaku od 10 godina je kod ovogodišnjeg pitanja »Da li smatrate da u se Vašoj neposrednoj okolini događa nešto što ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi«, dok je 2001. godine, s obzirom na suštinski drugačije privredne okolnosti i broj zaposlenih, kontrolno pitanje glasilo »Da li na Vašem radnom mestu ili u okviru firme postoji nešto što po Vašem mišljenju ugrožava životnu sredinu i zdravlje ljudi«?

Subotica 2001.		Subotica 2011.	
a) da	21,75 %	da	45,12 %
b) nema	75,18 %	ne znam	51,63 %
c) bez odgovora	3,07 %	bez odgovora	3,25 %

Najzad, upoređeno je još jedno pitanje. Ono je 2011. glasilo »Koji su prema Vašem mišljenju najveći ekološki problemi u Vašoj zajednici«? Slično pitanje je 2001. glasilo »Da li u Subotici kao gradu i kao opštini postoji nešto što je po Vama opasno po okolinu i zdravlje čoveka«? Bitno je napomenuti da je u prvom istraživanju zbir daleko veći od 100 % jer je svaki ispitanik 2001. zaokružio u proseku po 7,43 od ponuđenih odgovora tako da se ovde vidi redosled i relativni odnos između vrsta ekoloških problema.

Subotica 2001.		Subotica 2011.	
a) zagađenje vazduha	83,69 %	divlje deponije	18,50 %
b) industr.gasovi i saobraćaj	62,65 %	zagađ. vodenih površina	17,65 %
c) zagađ. površinskih tokova vode	62,17 %	zagađenost vazduha	17,52 %
d) ugrož. biljaka i životinja	60,76 %	upravljenje otpadom	13,69 %
e) zagađenje zemljišta	58,16 %	zagađ. zemljišta hemijom	13,37 %
f) ugroženost životinjskih vrsta	57,68 %	buka	9,67 %
g) divlje deponije	57,45 %	ugrož. biljaka i životinja	8,29 %
h) hrana s previše hemikalija	49,88 %	nešto drugo	1,38 %

Kod ovog pitanje koje se može smatrati ključnim u celoj anketi, vidi se promena redosleda problema, onako kako ih vide ispitanici. Danas je na prvo mesto izbio problem divljih deponija dok je 2001. taj problem bio na 7. mestu. Tada su industrijski gasovi i gasovi od saobraćaja bili na drugom mestu, a danas je »zagađenost vazduha« na trećem mestu jer industrija gotovo da ne radi tako da je glavni zagađivač – saobraćaj. Buka je ove godine izbila na visoko 6. mesto dok je u prvom istraživanju bila na poslednjem mestu.